



Ειδικό Τεύχος

Η προσέγγιση Orff στην ειδική μουσική παιδαγωγική και στη μουσικοθεραπεία:
Πράξη, θεωρία και έρευνα

Σημείωμα Σύνταξης

Το Orff-Schulwerk στον 21^ο Αιώνα: Ένα «Άγριο Λουλούδι»;

Shirley Salmon & Γιώργος Τσίρης

«Κοιτώντας πίσω θα ήθελα να περιγράψω το Schulwerk ως ένα άγριο λουλούδι [...] Όπως στη φύση τα φυτά εγκαθίστανται εκεί που είναι απαραίτητα και εκεί που οι συνθήκες είναι ευνοϊκές, έτσι και το Schulwerk έχει εξελιχθεί από ιδέες που ήταν διαδεδομένες εκείνη την εποχή και οι οποίες βρήκαν ευνοϊκές συνθήκες στο έργο μου. Το Schulwerk δεν αναπτύχθηκε από κάποιο προ-μελετημένο σχέδιο – ποτέ δεν θα μπορούσα να φανταστώ ένα τόσο εκτεταμένο σχέδιο – αλλά προέκυψε από μια ανάγκη την οποία μπόρεσα να αναγνωρίσω» (Orff 1963/2011: 134).

Ο Carl Orff είπε αυτά τα λόγια σε μια διάλεξη το 1963. Σήμερα, σχεδόν ογδόντα χρόνια μετά από τις πρώτες Orff-Schulwerk πρωτοβουλίες στο Günther-Schule στο Μόναχο της Γερμανίας, και εξήντα χρόνια από την έκδοση του *Music for Children* (1950-1954) των Carl Orff και Gunild Keetmann, τα λόγια του Orff αντηχούν ακόμη. Στον ταχέως μεταβαλλόμενο σύγχρονο κόσμο είναι εκπληκτική η διαπίστωση ότι η εκπαίδευση στοιχειακής μουσικής και κίνησης (elemental music and dance education), όπως την συνέλαβαν οι Carl Orff και Gunild Keetman είναι πιο επίκαιρη από ποτέ.

Το Orff-Schulwerk αρχικά αναπτύχθηκε για παιδιά σε σχολικά περιβάλλοντα γενικής εκπαίδευσης. Παρόλα αυτά, το δυναμικό της προσέγγισης για άλλες ηλικιακές ομάδες (συμπεριλαμβανομένων των ηλικιωμένων) και για άλλα πεδία (όπως η προσχολική, ειδική και ενταξιακή εκπαίδευση, καθώς θεραπευτικά και κοινοτικά πλαίσια) αναγνωρίστηκε από νωρίς. Από τη δεκαετία του 1960 η χρήση του Orff-Schulwerk σε αυτά τα πεδία αναπτύχθηκε και τεκμηριώθηκε από εκπαιδευτικούς και θεραπευτές οι οποίοι προσάρμοσαν τις θεμελιώδεις ιδέες του Orff-Schulwerk σύμφωνα με τις ανάγκες των συγκεκριμένων ομάδων στόχων και πλαισίων.

Οι εξελίξεις αυτές ήταν, και εξακολουθούν να είναι, μια φυσική «επέκταση» της προσέγγισης

δεδομένου ότι ο ανθρωπιστικός προσανατολισμός και η ιδέα της εργασίας με ανθρώπους όλων των ηλικιών και ικανοτήτων ήταν συνυφασμένες με το έργο των Orff και Keetman. Επίσης, η ανάπτυξη του ατόμου ως όλων βρίσκεται στο επίκεντρο της προσέγγισης – κάτι το οποίο περιγράφηκε ως «musica humana» (που αναφέρεται στην αρμονία του σώματος και του πνεύματος) από τον Wilhelm Keller (1920-2008), ο οποίος ήταν ένας πρωτοπόρος στην εφαρμογή της μουσικής και της κίνησης στην ενταξιακή εκπαίδευση και κοινωνική εργασία.

Εκτός από την ευρεία εμβέλεια της προσέγγισης και τη σημασία της σε διάφορα εκπαιδευτικά και θεραπευτικά πλαίσια, το Orff-Schulwerk έχει εξαπλωθεί σε πολλές χώρες με πάνω από σαράντα Orff-Schulwerk Συλλόγους σε όλες τις ηπείρους. Βέβαια, το Orff-Schulwerk δεν αφορά μια ομοιογενή πρακτική. Η προσέγγιση έχει ερμηνευθεί, εφαρμοστεί και, μερικές φορές, ίσως παρεξηγηθεί με διάφορους τρόπους. Επίσης, διαρκώς επηρεάζεται και ανταποκρίνεται σε διαφορετικές εκπαιδευτικές, καλλιτεχνικές, κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις σε κάθε χώρα. Αυτή η ανάγκη για διαρκή εξέλιξη της προσέγγισης αναγνωρίστηκε από τον ίδιο τον Orff όταν τόνισε τον κίνδυνο της απλής «αντιγραφής» των αρχικών μοντέλων τα οποία περιγράφονται στους τόμους *Music for Children* (1950-1954):

«Κάθε φάση του Schulwerk πάντα θα παράγει ερεθίσματα για νέα ανεξάρτητη ανάπτυξη-επομένως δεν είναι ποτέ οριστικό και εγκατεστημένο, αλλά πάντα αναπτύσσεται, πάντα εξελίσσεται, πάντα ρέει. Εδώ έγκειται βέβαια ένας μεγάλος κίνδυνος, αυτός της ανάπτυξης προς τη λάθος κατεύθυνση. Η περαιτέρω ανεξάρτητη ανάπτυξη προϋποθέτει βασική εξειδικευμένη εκπαίδευση και απόλυτη εξοικείωση με το ύψος, τις δυνατότητες και τους στόχους του Schulwerk» (C. Orff 1963/2011: 134).

Επομένως, όταν η προσέγγιση προσαρμόστηκε σε διαφορετικές χώρες και πολιτισμούς, αντί να μεταφραστούν τα αρχικά γερμανικά ποιήματα και τραγούδια, χρησιμοποιήθηκε αντίστοιχο υλικό από τον πολιτισμό της εκάστοτε χώρας. Διατηρώντας το άτομο ως ολότητα στο επίκεντρο της προσοχής, η προσέγγιση Orff πάντα προσαρμόζεται σύμφωνα με το πολιτισμικό πλαίσιο, αλλά και με τις ανάγκες και τις δυνατότητες των ανθρώπων με τους οποίους εργάζονται οι επαγγελματίες κάθε φορά.

Μέσα από την παρουσίαση ενός εύρους άρθρων (όπως ιστορικές αναδρομές, μελέτες περίπτωσης, αναφορές έργων, και ερευνητικές μελέτες) αυτό το ειδικό τεύχος αντικατοπτρίζει την ποικιλομορφία που είναι συνυφασμένη με την προσέγγιση Orff. Οι συγγραφείς προέρχονται από διάφορες χώρες (Αυστρία, Γερμανία, Ελλάδα, ΗΠΑ, Φινλανδία) και αναφέρονται στις ποικίλες πρακτικές τους και εφαρμογές της προσέγγισης σε διαφορετικά εργασιακά πλαίσια και πελατειακές ομάδες.

Πιο συγκεκριμένα, η Melanie Voigt κάνει μια ανασκόπηση της ιστορίας, των αρχών και της περαιτέρω εξέλιξης της Orff Μουσικοθεραπείας. Στη συνέχεια, το άρθρο της Karin Schumacher (Schumacher 1999) γίνεται για πρώτη φορά διαθέσιμο στην ελληνική και την αγγλική γλώσσα. Σε αυτό το σημαντικό κείμενο, η Schumacher εξετάζει τη σημασία του Orff-Schulwerk για τη μουσική κοινωνικο-ενταξιακή παιδαγωγική και τη μουσικοθεραπεία. Στη συνέχεια, η Christine Schönherr περιγράφει το καλλιτεχνικό και εκπαιδευτικό δυναμικό της παιδαγωγικής στοιχειακής μουσικής και χορού για ηλικιωμένους ανθρώπους. Οι Μαρία Φιλιάνου και Ανδριαννή Σταματοπούλου παρουσιάζουν μια μελέτη περίπτωσης σχετικά με την εφαρμογή του Orff-Schulwerk σε ένα ειδικό εκπαιδευτικό περιβάλλον, και οι Markku Kaikkonen και Sanna Kivijärvi περιγράφουν τις δυνατότητες για συμμετοχή μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μέσω του Orff-Schulwerk. Η ερευνητική μελέτη της Ασπασίας Φραγκούλη χρησιμοποιεί το εργαλείο AQR (Schumacher & Calvet 2007) για την αξιολόγηση της ποιότητας της σχέσης μεταξύ θεραπευτή και παιδιού σε ένα ειδικό σχολικό περιβάλλον. Μια άλλη ερευνητική μελέτη – αυτή τη φορά από τους Lori Gooding, Michael Hudson και Olivia Yinger – διερευνά τις πρακτικές διδασκαλίας και τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών οι οποίοι δουλεύουν με μαθητές με ειδικές ανάγκες. Σε αυτό το πλαίσιο μελετούνται οι διαφορές μεταξύ των εκπαιδευτικών με και χωρίς κατάρτιση στην προσέγγιση Orff. Από την άλλη πλευρά, η Cynthia Colwell μελετά τη χρήση των παιδικών παραμυθιών στην τάξη από εκπαιδευτικούς Orff-Schulwerk. Η Kimberly McCord περιγράφει την έννοια του Καθολικού Σχεδίου για τη Μάθηση και τη σημασία του για ειδικούς παιδαγωγούς που

χρησιμοποιούν την προσέγγιση Orff, ενώ οι Μαρία Φιλιάνου και Ευαγγελία Γαλανάκη παρουσιάζουν ένα πρόγραμμα μουσικής και κίνησης για μαθητές με προβλήματα ακοής. Μια ιστορική ανασκόπηση του Ελληνικού Συλλόγου Μουσικοκινητικής Αγωγής C. Orff (ΕΣΜΑ), καθώς και της ανάπτυξης και των προοπτικών του παρουσιάζεται από τις Ολυμπία Αγαλιανού και Κατερίνα Αλεξιάδη. Το ειδικό τεύχος ολοκληρώνεται με κριτικές από την Christine Plahl, η οποία παρουσιάζει τα δύο βιβλία της Gertrud Orff (1974/1980, 1984/1990), καθώς και από τη Lucia Kessler-Κακουλίδη και την Elisabeth Danuser οι οποίες παρουσιάζουν στα ελληνικά και τα αγγλικά αντίστοιχα το πρόσφατα δημοσιευμένο DVD “*I Have Become Young Again*”. Music, Language, Movement: Artistic and Pedagogical Opportunities for People in Advanced Age” (Schönherr & Kallos 2012).

Το πλούσιο υλικό αυτού του ειδικού τεύχους δείχνει ότι το Orff-Schulwerk είναι πράγματι ένα «άγριο λουλούδι». Είναι ανθεκτικό αλλά ευέλικτο, ταξιδεύει σε διάφορα μέρη, προσαρμόζεται και ανταποκρίνεται σε τοπικές ανάγκες, και μεγαλώνει ακόμη και στις πιο αντίξοες συνθήκες. Ευελπιστούμε πως οι ιδέες, οι πρακτικές, τα διλήμματα και τα ερωτήματα που αναδύονται σε αυτό το τεύχος θα κεντρίσουν το ενδιαφέρον ενός ευρύ αναγνωστικού κοινού: της διεθνούς κοινότητας Orff, αυτών που επιθυμούν να ενημερωθούν σχετικά με την προσέγγιση Orff και τις εξελίξεις της, καθώς και εκείνων που επιθυμούν να συμμετέχουν στη διεπιστημονική ανταλλαγή θεωριών, μεθόδων και πρακτικών. Η προσέγγιση Orff είναι ένα μοναδικό παράδειγμα ενός μοντέλου όπου η ειδική μουσική παιδαγωγική και η μουσικοθεραπεία συναντιούνται και είναι συνυφασμένες. Ελπίζουμε πως η εγγενής συνεργατική φύση της προσέγγισης θα προωθήσει το διάλογο και τις συνέργειες μεταξύ διαφορετικών μουσικών πρακτικών εντός εκπαιδευτικών, θεραπευτικών και κοινοτικών πλαισίων.

Βιβλιογραφία

- Orff, C. & Keetman, G. (1950-1954). *Music for Children* (Volumes I-V). London: Schott & Co., Ltd.
- Orff, C. (1963/2011). Das Schulwerk – Rückblick und Ausblick [Orff-Schulwerk: Past and Future]. In B. Haselbach (Ed.), *Texts on Theory and Practice of Orff-Schulwerk (Volume 1)* (pp. 134-156). Mainz: Schott.
- Orff, G. (1974/1980). *Orff Music Therapy. Active Furthering of the Development of the Child*. St. Louis, MO: MMB Music.
- Orff, G. (1984/1990). *Key Concepts in the Orff*

Music Therapy: Definitions and Examples.
London: Schott Music Ltd.

Schönherr, C. & Kallós, C. (2012). *“I Have Become Young Again”*. *Music, Language, Movement Artistic and Pedagogical Opportunities for People in Advanced Age* (DVD). Carl Orff Institute for Elemental Music and Dance Pedagogy, Salzburg: Mozarteum University Salzburg.

Schumacher, K. (1999). Die Bedeutung des Orff-Schulwerkes für die musikalische Sozial- und Integrationspädagogik und die Musiktherapie. *Orff-Schulwerk-Informationen*, 62, Retrieved from <http://bidok.uibk.ac.at/library/schumacher-orff.html>

Schumacher, K. & Calvet, C. (2007). The “AQR-Instrument” (Assessment of the Quality of Relationship): An Observation Instrument to Assess the Quality of a Relationship. In T. Wosch & T. Wigram (Eds.), *Microanalysis in Music Therapy: Methods, Techniques and Applications for Clinicians, Researchers, Educators and Students* (pp. 79-91). London: Jessica Kingsley.

Προτεινόμενη παραπομπή:

Salmon, S. & Τσίρης, Γ. (2013). Το Orff-Schulwerk στον 21^ο αιώνα: Ένα «άγριο λουλουδι»; *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική, Ειδικό Τεύχος 5(2)*, 94-96. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>